

Pääkirjoitus

SIELU ELÄÄ!

Tämä lehti seuraa aikaansa. Kuten monissa alan julkaisuissa nykyään, kannessa on kuva aivoista.

Mutta tämä on ovela juoni, Troijan hevonen. Oikeasti olemme kriittisiä. Kritisoimme aivohype-tystä ja neurosentrismiä, joilla myydään kaikkea autoista opetukseen ja self helpiin. Se ottaa meitä aivoon.

Tällä viikolla olen lukenut tiedotusvälineistä muun muassa, että rasismi näkyy aivoista ja että ras-kaus muuttaa aivoja. Jos halutaan tietää, ohjaako meitä tunne vai järki, mikä on musiikin merkitys ihmiselle, tai miten kiireen voisi välttää, kysytään aivotutkijalta. Aiemmin kysyttiin oraakkelilta, papilta tai filosofilta – ihmistieteilijältä tai kulttuurin tutkijalta.

Näin ei ehkä kuitenkaan kannattaisi tehdä. Näkökulma inhimilliseen elämään ja ihmisen ymmärtämiseen on liian suppea, jos ihminen nähdään vain fysiologisena olentona, jonka toimintaa aivot määräävät. Ihminen on tietenkin mitä suurimmassa määrin ruumiillinen olento. Myös Freud totesi minuutemme olevan ennen kaikkea ruumiillinen minuus. Mutta sen lisäksi ihminen on sosiaalinen ja kulttuurinen, tietyissä historiallisissa suhteissa kehittyvä, kieltä käyttävä ja kielen kyllästävä olento.

Inhimillisen elämän ymmärtämiseksi on edelleen välttämätöntä puhua mielestä, minuudesta tai sielusta. Tämä on psykologian ja psykoanalyysin ominta aluetta. Psykoanalyysissa ihmisen ajatellaan itse tuottavan minuutensa psyykkisellä työllä – minuus ei määräydy suoraan mistään ulkopuolisesta tekijästä käsin. Aivojensa ja ruumiinsa avulla ihminen yrittää toteuttaa minuuttaan, vaikka ruumiillisuutemme ja sen vajavuudet toki asettavat omat reunaehdonsa.

Tämän lehden teemana on siksi sielu aivojen aikakaudella. Lehden ansiokkaissa artikkeleissa käsitellään seuraavia kysymyksiä:

- Mikä on aivojen ja mielen välinen suhde?
- Ovatko aivot fysiologinen vai kulttuurinen olio?
- Olemmeko (aivo)koneita?
- Onko psykodynaamista neurotiedettä olemassa?
- Tekeekö aivotutkimus psykoanalyysista tieteellisesti uskottavaa?
- Sijaitseeko tietoisuus aivoissa vai onko kyse yksilön ja ympäristön suhteesta?
- Tarvitaanko psykoterapeutin vastaanotolla aivopuhetta?

Näiden asioiden ymmärtämiseksi tarvitaan kokonaisnäkemystä, johon kuuluvat ihmisen kokoruumin ja elimistö (tunteet *tuntuvat* niin sydämessä kuin vatsassakin) sekä ymmärrys ihmisestä sosiaalisena ja kulttuurisena olentona. Tätä kuvaa erinomaisesti seuraava sitaatti, joka on poimittu Timo Kaitaron artikkelista (s.10).

”Kun pianisti soittaa Goldberg-variaatioita, hänen kätensä liikkeet määräytyvät tietenkin hänen aivoissaan tapahtuvien fyysikaalisten ja kemiallisten ilmiöiden seurauksena, ja näin voimmekin selittää *miten* tämä tapahtuma toteutuu. Mutta varsinainen *miksi* piilee kuitenkin muualla: koska J. S. Bach katsoi aiheelliseksi laittaa nuotteja tiettyyn järjestykseen; koska pianisti kouluttiin lukemaan nuotteja tietyllä tavalla, koskettamaan koskettimia tietyllä tavalla; niin ja lopulta ehkä myös siksi, että tietty tapa kuulostaa kauniimmalta kuin toinen, ainakin kulttuurissamme vallitsevien esteettisten normien mukaan. Se, mitä muusikon aivoissa tapahtuu, ei siis todellakaan selitä tätä kaikkea, vaan pikemminkin päinvastoin: se, mitä hänen aivoissaan tapahtuu, on tehty toteuttamaan tämä kaikki. Todelliset syyt ovat aivojen ulkopuolella, ympäröivässä luonnossa ja kulttuurissa.”

On outoa, että aivohypetyks on saanut niin suuren sijan ajattelumme valtavirrassa. Tätä ei selitä edes luonnontieteellinen maailmankuva: biologiassa on aina korostettu eliön elämistä ja kehittymistä *ympäristössään*; elimistö, aivot ja psyyke kehittyvät ja muokkautuvat tätä tehtävää varten – ei niin, että aivot määräisivät eläimen käyttäytymisen, kuten usein väitetään. Perusongelma on, että selityksissä sekoitetaan toisiinsa korrelaatio (jokin asia havaitaan myös aivotasolla) ja kausaalisuhde (aivotapahtuma nähdään asian syynä). Kaitaro jatkaa artikkelissaan (s. 10, kursii vi lisätty):

”Jos siis väkivaltaarikkolaisen aivot ovat erilaiset kuin pappisseminaarilaisen tai ammattimuusikon erilaiset kuin maallikon, *ei tämä suinkaan selitä* näiden ihmisten erilaisia ominaisuuksia tai taitoja, eikä myöskään kerro mitään siitä, ovatko erot *alkuperältään* biologisia tai sosiaalisia. On hieman omituista, että tällaisista mielen ja aivotoiminnan yhteyksiä paljastavista uutisista revitään usein isoja otsikoita, ikään kuin olisi jotenkin hämmästyttävää, että havaintomme, oppiminen ja elämänkokemukset vaikuttavat aivoihimme ja näkyvät niitä kuvattaessa.”

Ajan henki suosii medikalisaatiota ja aivopuhetta. Mutta ihmistä ei voi ymmärtää ilman kehityksen näkökulmaa. Sekä aivomme että mieleemme muokkautuvat elämän ja oppimisen myötä. *Kokemus jättää meihin kirjaimellisesti jälkensä*. Aivot tai neuraaliset tapahtumat eivät määrää toimintaamme, vaan ihmistä voidaan pitää toiminnastaan vastuullisena subjektina. Olentoina, joilla on sielu, emme jätä vastuuta pelkästään aivoillemme.

Anna Lilja
päätoimittaja

